

geordend is en grofweg langs chronologische lijnen verloopt. De thematische accenten zijn ongeveer de volgende. Het eerste gedeelte van het boek gaat in op de inbedding van het jezuïetendrama in het katholieke theologische gedachtegoed, op het pedagogische klimaat aan de scholen waar dit drama geschreven, gelezen en opgevoerd werd, op de relatie met de principes uit de klassieke retorica en op de dramaturgisch-poëtische achtergronden (deel I-IV). Daarna wordt de lens gericht op de verschillende typen drama, zoals tragedie, komedie, moraliteit en martelaarsdrama, en op de theatrale 'festivals', bijvoorbeeld die te München en omgeving tussen 1568 en 1597. De festivals vormen de opmaat voor een nadere beschouwing van een hele reeks auteurs/dramaturgen (o.a. Jacob Gretser en Jacob Bidermann), hun drama's en opvoeringen daarvan, waarbij ook de lijnen van actie en reactie tussen de makers aan de orde komen (deel V-X). Bij dat laatste punt sluipen langzaam de politieke, religieuze en maatschappelijke achtergronden ten tijde van het Habsburgse bewind binnen, die in het laatste deel van het boek meer aandacht krijgen (deel XI-XIV).

Deze samenvatting valt gemakkelijk aan te vullen met andere accenten. Het boek is te karakteriseren als een reeks samenvattende beschouwingen. De rangschikking in delen, hoofdstukken en paragrafen is niet altijd doorzichtig en het zal ook wel zijn redenen hebben dat de auteur het afsluitende gedeelte 'En manière d'épilogue' heeft genoemd. Eerder dan de verdediging van enkele centrale stellingen en de vorming van een alomvattende synthese, gaat het Valentin om tekening van de sfeer en de ontwikkelingen in de wereld van het jezuïetentoneel zoals die te illustreren vallen aan de afzonderlijke ijkpunten uit de geschiedenis. Dat neemt echter niet weg dat over die ontwikkelingsgang een schat aan informatie bijeengebracht is. De beschouwingen bestrijken een uitgestrekt geografisch terrein (Duistland, Oostenrijk, Hongarije, Frankrijk, en in mindere mate Italië en de Lage Landen) en belichten tal van dramatisten en hun makers. Via het register zijn alle afzonderlijke spelden in de hooiberg terug te vinden, zodat het boek ook als naslagwerk zijn diensten kan bewijzen.

Lia van Gemert

De Dagboeken van Anne Frank / Inl. door David Barnouw, Harry Paape en Gerrold van der Stroom / met de samenvatting van het rapport van het Gerechtelijk Laboratorium, opgesteld door Ir. H.J.J. Hardy / Tekstverzorging door David Barnouw en Gerrold van der Stroom. – Vijfde, verbeterde en uitgebreide druk. - Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2001. – 764 p.: ill.; 27,5 cm – Verhaaltjes, en gebeurtenissen uit het Achterhuis; Cady's leven / Anne Frank. – Tekstverzorging en inleiding door Gerrold van der Stroom. – Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2001. – 112 p.: ill.; 27,5 cm
ISBN 90 351 2199 6 Prijs: € 42,77 (voor beide boeken).

In mei 1986 verscheen de wetenschappelijke editie van de *Dagboeken* van Anne Frank. Voor het eerst kregen belangstellende lezers en wetenschappelijke onderzoekers de beschikking over de volledige tekst en alle varianten van de twee overgeleverde versies. Verder bevatte de uitgave annotaties bij de tekst van Anne Frank, enkele informatieve inleidende hoofdstukken en een samenvatting van het fascinerende onderzoek door het Gerechtelijk Laboratorium te Rijswijk naar de echtheid van de dagboeken. De editie werd een groot succes. Alleen al in Nederland werden er enkele tienduizenden exemplaren van verkocht en zij werd integraal vertaald in het Engels, Duits, Frans en Japans. Het moet daarom voor de samenstellers van de editie wel een bijzonder onaangename verrassing zijn geweest toen in 1998 vijf tot dan toe onbekende bladzijden met twee fragmenten van het dagboek opdoken. Ze waren in het bezit van Cornelis Suijk, voormalig directeur van de Anne Frank Stichting. Na een wat onsmakelijke koehandel kocht de Staat der Nederlanden de bladen voor 300.000 dollar. Opvallend genoeg bleef een typisch Nederlandse rel over de hoogte van het bedrag ditmaal uit. En terecht. Het gaat hier om fragmenten van het meest beroemde, het meest gelezen en het meest vertaalde werk uit de Nederlandse literatuur.

Dankzij de aankoop door het Ministerie van OC & W werd het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) in staat gesteld de teruggevonden fragmenten te publiceren. Het instituut heeft er terecht voor gekozen ze op te nemen in een nieuwe, herziene druk van

de bestaande editie. De nieuwe fragmenten zijn te vinden op p. 226-227 en p. 526-527. Het eerste is niet heel belangrijk. Het is een oudere en kortere versie van een tekst uit het begin van het dagboek die we al kennen in de zogenaamde b-versie. De tekst van het tweede fragment daarentegen is onthullend. Anne geeft daarin een vrij negatief oordeel over het huwelijk van haar ouders. De vraag of haar analyse juist was of niet, is minder relevant. De tekst zegt iets over Annes gevoelens, vooral ten opzichte van haar moeder.

Het NIOD vroeg opnieuw het Gerechtelijk Laboratorium de teruggevonden bladen op echtheidskenmerken te onderzoeken. In een toegevoegd hoofdstuk rapporteert Ir. Hardy over het onderzoek van het papier, de schrijfstof, de ductus en het schriftbeeld. De conclusie luidt: 'Het schrift voorkomend op het te onderzoeken materiaal enerzijds en het referentiemateriaal, bestaande uit het schrift op de losse vellen van het dagboek van Anne Frank anderzijds, zijn met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid van dezelfde hand' (p. 209). Het is de hoogste kwalificatie die in dit soort onderzoek gegeven kan worden.

De nieuwe druk bevat verder enkele aanvullingen. Het hoofdstuk over de aanvallen op de echtheid van het dagboek werd uitgebreid met een verslag van de rechtszaak tegen de Duitse journalist Edgar Geiss die beweerde had dat het dagboek 'ein Schwindel' was. Ook de veroordeling van de Belgische vereniging Vrij Historisch Onderzoek en Siegfried Verbeke voor hun uitlatingen wordt beschreven. Nieuw is een hoofdstuk waarin David Barnouw een kort overzicht geeft van het ontstaan van de wetenschappelijke belangstelling voor Anne Frank en haar dagboek.

Tegelijkertijd met de vijfde druk van de *Dagboeken* verscheen een uitgave van de bewaard gebleven korte verhaaltjes die Anne Frank schreef tussen december 1942 en mei 1944. Het gaat om ruim veertig, meest korte teksten. Ze werden eerder verspreid en in enkele bundels gepubliceerd, maar de nieuwe uitgave van het NIOD geeft de teksten voor het eerst getrouw naar de oorspronkelijke handschriften. Gerrold van der Stroom zorgde voor een nauwkeurig diplomatisch afschrift waarin alle eigenaardigheden van Annes spelling en interpunctie werden gehandhaafd. Sommige verhaaltjes kennen we ook uit de *Dagboeken*. Opvallend ook in deze teksten is het grote stilistische vermogen van Anne Frank. In de meeste verhaaltjes overheerst het eenzaamheidsmotief, met als tegenwicht de troostrijke natuur. In de eerste helft van 1944 schreef Anne nog een onvoltooid gebleven roman, getiteld 'Cady's leven'. Het verhaal heeft een sterk autobiografische achtergrond. Wat Cady aan een verpleegster in het ziekenhuis vertelt over de verhouding tot haar vader en moeder komt, soms bijna letterlijk, overeen met wat Anne in haar dagboek over dit onderwerp aantekende.

Dankzij de inspanningen van het NIOD en de editoren Barnouw en Van der Stroom is nu al het werk van Anne Frank voor een groot publiek in een wetenschappelijke uitgave toegankelijk.

H.T.M. van Vliet